

Vergaderjaar 2008–2009

31 371

Kredietcrisis

Nr. 29

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 17 oktober 2008

1. Inleiding

Nederland bevindt zich, net als een groot deel van de wereld, in een unieke situatie. De aard en omvang van de huidige financiële of kredietcrisis hebben de vraag opgeworpen naar de gevolgen voor de gemeenten, provincies en waterschappen. In deze brief geef ik, mede namens de minister van Financiën, een overzicht van de omvang van het probleem, uitgedrukt in de omvang van de uitzettingen van gelden door mede-overheden bij financiële instellingen waarbij geen betalingen meer mogelijk zijn aan spaarders. Het gaat hier om tegoeden bij Lehman Brothers, Landsbanki Islands en Kaupthing HF Investment Bank.

Uit de inventarisatie blijkt dat het financiële risico beperkt blijft tot een aantal provincies, gemeenten en waterschappen. Het totale budgettaire probleem is, in het licht van de vermogenspositie van de medeoverheden als geheel, te overzien. Overigens is het belangrijk om aan te geven dat het om risico's gaat. De betreffende overheden hebben inmiddels de handen ineen geslagen om te voorkomen dat deze risico's ook daadwerkelijk tot schade zullen leiden. Bij hun acties om zoveel mogelijk te recuperen worden zij met raad ondersteund door de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Financiën.

De unieke situatie waarin we verkeren, lijkt de oorzaak van de problemen. De omstandigheden, waar wij tot op heden geen precedent van hebben gezien, maken het noodzakelijk te kijken welke lessen we kunnen trekken voor de toekomst. Wat betekent dit voor het financieel toezicht en bijvoorbeeld voor de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido)? Hierover houd ik volgende week een bestuurlijk overleg met de VNG en het IPO. Over de uitkomsten informeer ik u. Dat geldt ook voor een aantal nadere onderzoeken, waaronder een onderzoek naar de vraag of en in hoeverre medeoverheden geld hebben geleend bij bancaire instellingen met het enkele doel het geld vervolgens onder te brengen bij een andere bank met

een hoger rentepercentage. Immers, als dat het geval zou zijn, is dat in strijd met wet- en regelgeving.

2. Het juridisch kader

De transacties tussen medeoverheden en financiële instellingen kunnen betrekking hebben op kredieten en uitzettingen, bijvoorbeeld in de vorm van deposito's.

Iedere medeoverheid is zelf verantwoordelijk voor zijn eigen treasurybeleid en dient daarbij de Wet fido en overige daaruit voortvloeiende regelgeving na te leven. De Wet fido heeft als doel een solide financieringswijze en solide financieringsbeleid bij openbare lichamen te bevorderen. De Wet schrijft ten aanzien van het tijdelijk uitzetten van overtollige middelen (middelen die niet dienen voor de uitoefening van de publieke taak) een prudent gebruik voor. In de Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden wordt het begrip prudent nader omschreven. Het uitzetten van middelen dient zich op grond van deze regeling te beperken tot kredietwaardige tegenpartijen. Hieronder worden verstaan:

- a. financiële instellingen met minimaal een A-rating van tenminste één gezaghebbende ratingagency;
- b. instellingen voor wiens papier door een bancaire toezichthouder in een EER¹-lidstaat de solvabiliteitsvrije status is toegekend;
- c. financiële instellingen zonder rating met minimaal een A-rating vergelijkbare kredietwaardigheid.

Verder is een voorwaarde dat de hoofdsom in beginsel tenminste aan het einde van de looptijd van de uitzetting intact is (vermijden hoofdsomrisico).

3. Wijze van totstandkoming van de inventarisatie

De inventarisatie is tot stand gekomen via de normale toezichtlijnen en toezichtverantwoordelijkheden. De (financiële)-toezichthouders van de provincies op de gemeenten zijn daarom ingeschakeld om te rapporteren over de gevolgen van de crisis voor gemeenten, gemeenschappelijke regelingen waarop zij toezicht uitoefenen en waterschappen. BZK heeft als toezichthouder op de provincies, de provincies zelf gevraagd opgaaf te doen van hun uitzettingen. Op basis van deze gegevens zijn berekeningen gemaakt ten aanzien van de totaalbedragen die zijn uitgezet bij alle afzonderlijke financiële instellingen en welk deel van die bedragen is uitgezet bij de in de problemen geraakte banken.

De gegevens worden gerapporteerd naar ons beste weten op de stand van vandaag en de inventarisatie is door mij niet getoetst op rechtmatigheid. In de rapportage zijn de gegevens opgenomen van de betrokken gemeenten, provincies en waterschappen die een risico hebben bij de in deze inventarisatie betrokken banken, zijnde Lehman Brothers, Landsbanki Islands en Kaupthing HF Investment Bank. Voor wat betreft Landsbanki, die als enige van de drie instellingen met een bijkantoor in Nederland vertegenwoordigd was, stemmen de opgaven globaal overeen met datgene wat op dit moment bij De Nederlandsche Bank bekend is. Het is primair de eigen verantwoordelijkheid van de betreffende overheden om het overleg over de gegevens te voeren met hun eigen volksvertegenwoordigingen. Maar vanwege het belang om goed inzicht te krijgen in de problematiek is ervoor gekozen om deze gegevens hier ook op individueel niveau inzichtelijk te maken.

¹ Staatscourant 29 juni 2001, nummer 123.

4. De inventarisatie

4.1 Algemeen beeld per bestuurslaag

Provincies

De provincies hebben de middelen uitstaan voor een totaalbedrag van € 4 463,7 miljoen. € 128,4 miljoen is bij Lehman Brothers, Landsbanki Islands en Kaupthing HF Investment Bank uitgezet. Dit is 2,9% van het totaal aan uitzettingen.

Gemeenten

De gemeenten hebben middelen uitstaan voor een totaalbedrag van € 3 316,4 miljoen. € 92,4 miljoen is bij Landsbanki Islands en Kaupthing HF Investment Bank uitgezet. Dit is 2,8% van het totaal aan uitzettingen.

Waterschappen

De waterschappen hebben middelen uitstaan voor een totaalbedrag van € 784,9 miljoen. € 5 miljoen is bij Landsbanki Islands uitgezet. Dit is 0,6% van het totaal aan uitzettingen.

Omvang bedragen die medeoverheden hebben uitstaan bij Lehman Brothers en de IJslandse banken

	bedragen in miljoenen Euro			
	provincies	gemeenten	waterschappen	totaal
financiële instellingen				
Lehman Brothers	20,2	0,0	0,0	20,2
Landsbanki Islands The National Bank of Iceland	88,2	86,7	5,0	179,9
Kaupthing HF Investment Bank	20,0	5,7	0,0	25,7
totaal	128,4	92,4	5,0	225,8
totaal aan uitzettingen	4 463,7	3 316,4	784,9	8 565,0
totaal risicobedragen ten opzichte van totaal aan uitzettingen	2,9%	2,8%	0,6%	2,6%

4.2. Specifiek beeld per gedupeerde provincie en gemeente

Provincies

Er zijn twee betrokken provincies. Het betreft de provincies Noord-Holland en Groningen. De provincie Zeeland is weliswaar betrokken bij Lehman Brothers, doch de desbetreffende uitzetting is gedaan in het kader van het zogenaamde nazorgfonds. Deze uitzettingen zijn nog niet volledig onderzocht en daarom buiten deze inventarisatie gehouden. De betreffende nazorgfondsen bij de provincies (opgericht op grond van de bepalingen in de Wet Milieubeheer) beheren gelden die beschikbaar zijn voor de uitvoering van de provinciale taak voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten afvalstortplaatsen.

Gemeenten

Er zijn 15 betrokken gemeenten. Het betreft de gemeenten Alphen aan den Rijn, Amstelveen, Asten, Den Haag, Dordrecht, Goes, Graafstroom, Naarden, Opmeer, Pijnacker-Nootdorp, Scherpenzeel, Texel, Veere, Woudenberg en de gemeente Zundert.

Waterschappen

Er is één betrokken waterschap, zijnde het waterschap Roer en Overmaas.

In het volgende overzicht staan de risicobedragen per provincie, gemeente en waterschap uitgesplitst.

Overzicht van medeoverheden met een financieel risico's als gevolg van de kredietcrisis

		Financieel risico bij 3 banken*
		(in miljoenen euro's)
Provincies	Groningen	30,0
	Noord-Holland	98,4
	subtotaal	128,4
Gemeenten	Alphen aan den Rijn	3,0
	Amstelveen	14,9
	Asten	1,0
	Den Haag	10,0
	Dordrecht	11,4
	Goes	12,0
	Graafstroom	3,3
	Naarden	1,0
	Opmeer	7,0
	Pijnacker-Nootdorp	12,0
	Scherpenzeel	2,3
	Texel	8,0
	Veere	3,0
	Woudenberg	1,0
	Zundert	2,5
	subtotaal	92,4
Waterschappen	Roer en Overmaas	5,0
Totaal risico provincies, gemeenten en waterschappen		225,8

* Kaupthing Bank (IJsland), Landsbanki Islands, Lehman Brothers

Ontbrekende elementen

In deze inventarisatie zijn nog geen gegevens opgenomen over gemeenschappelijke regelingen waaraan provincies en/of gemeenten deelnemen. Deze inventarisatie vergt meer tijd en zal de komende weken alsnog worden afgerond. Dit geldt ook voor een inventarisatie die is gestart naar de aanwezigheid van posities in de specifiek in deze inventarisatie betrokken banken bij de zogenaamde nazorgfondsen.

Een onderwerp dat nog nader onderzoek vergt is de vraag of er mede-overheden zijn, die geld hebben geleend bij bancaire instellingen met het enkele doel het geld vervolgens onder te brengen bij een andere bank met een hoger rentepercentage. Als dat het geval zou zijn, is dat in strijd met wet- en regelgeving. Ik ga dit onderzoeken en zal wat betreft gemeenten en waterschappen hierover in overleg treden met de provinciale toezicht-houders.

5. Conclusie en vervolg

Uit het voorgaande kan worden geconcludeerd dat een beperkt aantal provincies, gemeenten en waterschappen risico's lopen met hun uitzettingen bij de genoemde banken.

Naar het oordeel van de financiële toezichthouders kan dit door de betreffende overheden worden gedragen. BZK ziet als financieel toezichthouder bij de provincies het weerstandsvermogen van de provincies Noord Holland weliswaar teruglopen maar ziet vooralsnog geen gevaar voor het structurele begrotingsevenwicht. Voor Groningen geldt dat er vooralsnog geen oordeel mogelijk is aangezien deze provincie tevens middelen beheerde voor een drietal gemeenschappelijke regelingen. Nog niet

bekend is of het hier ook middelen betref van deze gemeenschappelijke regelingen.

Wat betreft de gemeenten, is het in eerste instantie aan hen zelf om zich een oordeel te vormen over eventuele consequenties voor het weerstandsvermogen van de gemeente. Uit een gesprek met de provinciale toezichthouders d.d. 17 oktober wordt het beeld bevestigd dat de getroffen gemeenten niet in acute problemen zijn gekomen.

Over de eerder genoemde gemeenschappelijke regelingen en de nazorgfondsen informeer ik u later, evenals over de opzet van het onderzoek naar de doorleenproblematiek. Ik doe dit tegelijk met de uitkomsten van het Bestuurlijk Overleg Financiën, dat ik volgende week voer.

De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
A. Th. B. Bijleveld-Schouten